

แผนบริหารความเสี่ยงทางด้านระบบข้อมูลสารสนเทศ

โรงพยาบาลโนนสุวรรณ
อำเภอโนนสุวรรณ จังหวัดบุรีรัมย์

บทที่ 1 บทนำ

หลักการและเหตุผล

การบริหารความเสี่ยงเป็นเครื่องมือทางกลยุทธ์ที่สำคัญตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี โดยจะช่วยให้การบริหารงานและการตัดสินใจด้านต่างๆ เช่น การวางแผน การกำหนดกลยุทธ์ การติดตามควบคุม และวัดผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนการใช้ทรัพยากรต่างๆ อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ลดการสูญเสียและโอกาสที่ทำให้เกิดความเสียหายแก่องค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานของหน่วยงานภายในองค์กร ทั้งการจัดเก็บข้อมูล การใช้งานอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ การติดต่อสื่อสารผ่านระบบเครือข่าย และวิธีการปฏิบัติงานระบบเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆภายใต้สภาวะการดำเนินงานของทุกๆ องค์กรล้วนแต่มีความเสี่ยง ซึ่งก็คือความไม่แน่นอนที่จะส่งผลกระทบต่อการทำงานหรือเป้าหมายขององค์กร จึงจำเป็นต้องมีการจัดการความเสี่ยงเหล่านั้นอย่างเป็นระบบ โดยการระบุความเสี่ยงว่ามีปัจจัยเสี่ยงใดบ้างที่กระทบต่อการดำเนินงานหรือเป้าหมายขององค์กรวิเคราะห์ความเสี่ยงจากโอกาสและผลกระทบที่เกิดขึ้น จัดลำดับความสำคัญของปัจจัยเสี่ยง แล้วกำหนดแนวทางในการจัดการความเสี่ยง โดยต้องคำนึงถึงความคุ้มค่าในการจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเตรียมความพร้อมและรองรับสถานการณ์ฉุกเฉินที่อาจเกิดขึ้นกับระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ โรงพยาบาลโนนสุวรรณ
2. เพื่อเป็นแนวทางในการดูแลรักษาระบบความมั่นคงปลอดภัยของฐานข้อมูลและสารสนเทศให้มีเสถียรภาพ และมีความพร้อมสำหรับการใช้งาน
3. เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีระบบและต่อเนื่อง และสามารถแก้ไขสถานการณ์ได้อย่างทันท่วงที กรณีเกิดสถานการณ์ความไม่แน่นอนและภัยพิบัติ

บริบท (Context)

โรงพยาบาลโนนสุวรรณ มีระบบบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศ และได้นำระบบบริการผู้ป่วยโดยใช้ฐานข้อมูลตั้งแต่ปี 2548 โดยเริ่มต้นด้วยโปรแกรม mrecord โปรแกรมนี้ถูกพัฒนาขึ้นโดยบริษัท Pssolution จำกัด ที่จังหวัด.เชียงใหม่ และปี 2552 ได้เปลี่ยนมาใช้โปรแกรม HOSxP โดยเหมือนกันทั้งจังหวัด ซึ่งเป็นโปรแกรมที่พัฒนาโดยบริษัทบางกอกเมดิคอลซอฟแวร์

นิยาม ความเสี่ยงของระบบสารสนเทศ

คือ เหตุการณ์หรือการกระทำใดๆที่อาจเกิดขึ้นภายในสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนและจะส่งผลกระทบต่อหรือสร้างความเสียหายหรือความล้มเหลวหรือลดโอกาสที่จะบรรลุความสำเร็จต่อการบริหารงานของระบบสารสนเทศที่ใช้คอมพิวเตอร์ในการบริหาร

นิยาม ระบบสารสนเทศ

คือ ระบบข้อมูล การจัดเก็บข้อมูล การประมวลผลข้อมูล การไหลของข้อมูลทั้งภายในและภายนอกองค์กร และการนำเสนอสารสนเทศ

องค์ประกอบของระบบคอมพิวเตอร์

1. **Hardware** หมายถึง อุปกรณ์ต่างๆที่กระทำกับข้อมูล เอกสาร ทั้งที่เป็นอุปกรณ์คอมพิวเตอร์และไม่ใช่คอมพิวเตอร์
2. **Software** หมายถึง ชุดคำสั่งที่สั่งให้คอมพิวเตอร์ทำงาน
3. **บุคลากร** หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ปฏิบัติงานกับระบบสารสนเทศ คือ เป็นผู้นำ จัดการข้อมูลและนำผลลัพธ์ออกจากระบบคอมพิวเตอร์
4. **ข้อมูลและเพิ่มข้อมูล** หมายถึงข้อมูลและสารสนเทศ ที่ระบบจัดเก็บไว้ในช่วงเวลาหนึ่ง
5. **หน้าที่การปฏิบัติงาน** หมายถึงคำสั่งหรือกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการทำงานของระบบ

องค์ประกอบของระบบสารสนเทศ

องค์กร โครงสร้างขององค์กรระบบสารสนเทศจะทำหน้าที่ในการสนับสนุนการทำงานขององค์กรโดยรวม ไม่ว่าจะเป็ฝ่ายต่างๆขององค์กร

บุคลากร บุคลากรที่ใช้ระบบสารสนเทศจากระบบคอมพิวเตอร์ที่ทำงานร่วมกัน บุคลากรที่ต้องการป้อนข้อมูลไปยังระบบเพื่อส่งต่อไปยังคอมพิวเตอร์

เทคโนโลยี อุปกรณ์ที่ทำหน้าที่ในการจัดการสารสนเทศ เพื่อส่งต่อไปยังบุคลากรที่ใช้ระบบสารสนเทศ

หมายเหตุ องค์ประกอบของระบบสารสนเทศที่ใช้ระบบคอมพิวเตอร์ในการบริหาร จึงประกอบด้วยองค์ประกอบของทั้งสองระบบรวมกัน

ความเสี่ยงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

ส่วนราชการต้องมีการวางระบบบริหารความเสี่ยงของระบบฐานข้อมูลและสารสนเทศ โดยต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

1. มีการบริหารความเสี่ยงเพื่อกำจัด ป้องกันหรือลดการเกิดความเสียหายในรูปแบบต่างๆ โดยสามารถฟื้นฟูระบบสารสนเทศและการสำรองและกู้คืนข้อมูลจากความเสียหาย (Backup and Recovery)
2. มีการจัดทำแผนแก้ไขปัญหาจากสถานการณ์ความไม่แน่นอนและภัยพิบัติที่อาจเกิดกับระบบสารสนเทศ (IT Contingency Plan)
3. มีระบบรักษาความมั่นคงและปลอดภัย(Security) ของระบบฐานข้อมูล
4. มีการกำหนดสิทธิให้ผู้ใช้ในแต่ละระดับ (Access Rights)

การตอบสนองความเสี่ยง

เมื่อความเสี่ยงได้รับการบ่งชี้และประเมินความสำคัญแล้วผู้บริหารต้องประเมินวิธีการจัดการความเสี่ยงที่สามารถนำไปปฏิบัติได้และผลของการจัดการเหล่านั้น การพิจารณาทางเลือกในการดำเนินการจะต้องคำนึงถึงความเสี่ยงที่ยอมรับได้ และต้นทุนที่เกิดขึ้นเปรียบเทียบกับผลประโยชน์ที่จะได้รับ เพื่อให้การบริหารความเสี่ยงมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารอาจต้องเลือกวิธีการจัดการความเสี่ยงอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายวิธีรวมกัน เพื่อลดระดับโอกาสที่อาจเกิดขึ้นและผลกระทบของเหตุการณ์ให้อยู่ในช่วงที่องค์กรสามารถยอมรับได้(Risk Tolerance) **หลักการตอบสนองความเสี่ยงมี 4 ประการ คือ**

1.การหลีกเลี่ยง (Terminate) เป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดในการบริหารความเสี่ยง คือ การเลือกที่จะไม่รับความเสี่ยงไว้เลย อาจหยุดดำเนินการ หรือยกเลิกโครงการ/กิจกรรมที่ก่อให้เกิดความเสียหายได้ การหลีกเลี่ยงความเสี่ยงเมื่อพบว่าผลประโยชน์ที่จะได้รับนั้นไม่คุ้มกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นจึงหลีกเลี่ยงที่จะเผชิญกับกิจกรรมความเสี่ยงนั้น หรือการหลีกเลี่ยงความเสี่ยงอาจเกิดขึ้นจากหน่วยงานเลือกที่จะหลีกเลี่ยงกิจกรรมความเสี่ยงนั้น โดยมีได้คิดทบทวนถึงผลที่จะได้รับ นำมาซึ่งการเสียโอกาสของหน่วยงานได้

2.การยอมรับ (Take) เป็นการยอมรับความเสี่ยง หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นไว้เอง โดยไม่ทำอะไร และยอมรับในผลที่อาจตามมา เนื่องจากเห็นว่าโอกาสหรือความน่าจะเป็นที่จะเกิดความเสียหายอยู่ในวิสัยที่หน่วยงานยอมรับได้ หรือไม่คุ้มค่าสำหรับค่าใช้จ่ายในการสร้างระบบในการจัดการหรือป้องกันความเสี่ยง เช่น การกำหนด User/Password ในการเข้าใช้งานระบบเครือข่ายให้กับหัวหน้างาน เมื่อหัวหน้างานได้User/Password ที่ทางศูนย์คอมฯ ออกให้แล้ว อาจจะบอกให้ผู้บังคับบัญชาของตนทราบ User/Passwordดังกล่าว และเมื่อผู้บังคับบัญชาทราบ User/Password ของหัวหน้างาน อาจจะเก็บไว้คนเดียวหรือนำไปบอกให้บุคคลอื่นทราบต่อ ซึ่งในกรณีนี้จะเกิดความเสี่ยงในการถูกเจาะหรือลักลอบ (Hack) เข้าสู่ระบบเครือข่าย ซึ่งทางศูนย์คอมฯ ต้องยอมรับความเสี่ยงหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น และกำหนดUser/Password ใหม่ ให้กับหัวหน้างาน เป็นต้น

3.การควบคุม (Treat) เป็นการปรับปรุงระบบการทำงาน หรือออกแบบวิธีการทำงานใหม่ เพื่อหาทางป้องกันมิให้มีความเสียหายเกิดขึ้น เป็นการลดโอกาสหรือจำนวนครั้งของความเสียหายที่จะเกิด หากเราไม่สามารถป้องกันมิให้ความเสี่ยงเกิดขึ้นได้ ก็ควรขจัดให้หมดไป หรือลดความรุนแรงของความเสียหายลงโดยมีการจัดทำแผนหรือมาตรการควบคุมขึ้น อาจกำหนดเป็นแนวทางปฏิบัติไว้ล่วงหน้า ทั้งนี้วิธีควบคุมความสูญเสียมีสองวิธีหลัก คือ การป้องกันการเกิดความสูญเสีย และการควบคุมขนาดของความสูญเสียหลังเกิดความสูญเสียขึ้น

การป้องกันการเกิดความสูญเสีย เป็นวิธีการที่พยายามจะลดความถี่ของการเกิดความสูญเสีย ก็คือการหามาตรการหรือวิธีการใด ๆ ในการป้องกันมิให้ความเสียหายเกิดขึ้น เช่น การติดตั้งระบบป้องกันการบุกรุกระบบเครือข่าย (Firewall) เพื่อเป็นการป้องกันการถูกเจาะหรือลักลอบ (Hack) เข้าสู่ระบบเครือข่ายเป็นการป้องกันบุคคล ไวรัส มิให้เข้าถึงหรือสร้างความเสียหายแก่ข้อมูลหรือการทำงานของระบบคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

การควบคุมขนาดของความสูญเสีย เป็นวิธีการที่พยายามจะลดความรุนแรงของความเสียหายเมื่อเกิดความเสียหายขึ้นแล้ว เช่น การติดตั้งอุปกรณ์ดับเพลิง อุปกรณ์เตือนไฟไหม้ เช่น เครื่องตรวจจับควันเครื่องตรวจจับความร้อน หรือสัญญาณเตือนภัย เพื่อป้องกันหรือระงับเหตุไฟไหม้ได้ทันเวลา ในกรณีที่เกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ห้อง Server เพื่อเป็นการลดความเสียหายของอุปกรณ์ภายในห้อง Server ให้มีความเสียหายน้อยที่สุด หรือไม่เกิดความเสียหายหรือกระทบต่อการทำงานของระบบเครือข่าย เป็นต้น

4.การถ่ายโอน (Transfer) การโอนย้ายหรือแบ่งความเสี่ยงไปให้ผู้อื่นช่วยรับผิดชอบ เช่น อุปกรณ์เครือข่ายเมื่อซื้อมาแล้วมีระยะประกันภัยเพียงหนึ่งปี เพื่อเป็นการรับมือในกรณีที่อุปกรณ์เครือข่ายไม่ทำงาน องค์กรอาจเลือกซื้อประกัน หรือสัญญาการบำรุงรักษาหลังการขายเป็นการเพิ่มเติม

ปัจจัยเสี่ยง

ปัจจัยที่จะเกิดความเสียหายกับระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของกรมการแพทย์ ได้แก่

1. ปัจจัยภายนอก ได้แก่

- 1.1 ภัยธรรมชาติ และการเกิดสถานการณ์ความไม่สงบที่กระทำต่ออาคารสถานที่ตั้งของเครื่องประมวลผลหลัก หรือ เครื่องแม่ข่ายหลัก (Server) ของระบบฐานข้อมูล ได้แก่ ไฟไหม้ ภัยพิบัติ
- 1.2 การขโมยอุปกรณ์คอมพิวเตอร์แม่ข่ายที่เป็นส่วนของการจัดเก็บและรวบรวมข้อมูล
- 1.3 การชำรุดเสียหายของตัวเครื่องประมวลผลหลัก หรือแม่ข่ายหลัก (Server) จากการเคลื่อนย้ายหรืออื่นๆ
- 1.4 ระบบการสื่อสารของเครือข่ายคอมพิวเตอร์หลักเสียหาย/ ชัดข้อง
- 1.5 ระบบกระแสไฟฟ้าขัดข้อง/ ไฟฟ้าดับ

2. ปัจจัยภายใน ได้แก่

- 2.1 ระบบฐานข้อมูลหลักเสียหาย หรือข้อมูลถูกทำลาย
- 2.2 การถูกไวรัส (Virus) ทำลายฐานข้อมูล และโปรแกรมปฏิบัติการต่างๆ
- 2.3 การถูกเจาะหรือลักลอบ (Hack) เข้าสู่ระบบฐานข้อมูลจากบุคคลภายนอก (Hacker) โดยไม่ได้รับอนุญาต

การประเมินความเสียหาย

1. ความเสียหายที่เกิดผลเสียหายร้ายแรงที่สุด ซึ่งจะทำให้ต้องหยุดระบบประมวลผลทั้งระบบลงได้แก่ ภัยธรรมชาติ ตัวเครื่องประมวลผลหลักหรือแม่ข่ายเสียหาย (Server) และระบบฐานข้อมูลหลักถูกทำลายเสียหายจากไวรัส
2. ความเสียหายที่เกิดผลเสียหายจะต้องหยุดระบบชั่วคราว ได้แก่ การถูกเจาะเข้าระบบฐานข้อมูล ระบบสื่อสารของเครือข่ายคอมพิวเตอร์ขัดข้อง และกระแสไฟฟ้าขัดข้อง

การติดตามและรายงานผล

กำหนดให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบรายงานผลการดำเนินการหรือการตรวจสอบให้ผู้กำกับดูแลทราบเป็นประจำทุกเดือน และให้รายงานการเกิดปัญหาและผลการแก้ไขให้ทราบในทันทีที่สามารถดำเนินการได้ในทุกกรณีตามที่ระบุ

ระบบรักษาความปลอดภัยบนเครือข่าย

ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ โรงพยาบาลโนนสุวรรณ มีการกำหนดนโยบายและมาตรการในการรักษาความปลอดภัยอย่างเข้มงวด โดยใช้ซอฟต์แวร์ เพื่อป้องกันการโจมตีและบุกรุกเข้ามายังเครือข่ายโดยใช้โปรแกรมป้องกันไวรัสและFirewall เพื่อให้คอมพิวเตอร์ทุกเครื่องที่อยู่ในระบบเครือข่ายของโรงพยาบาล ได้รับความปลอดภัย และป้องกันความเสียหาย ที่อาจเกิดขึ้นกับระบบเครือข่ายทั้งหมด ปัจจุบันเครือข่ายของโรงพยาบาลโนนสุวรรณ มีการกำหนดให้ใช้หมายเลข IP Address ประจำหน่วยงานแบบ Private เพื่อเพิ่มความปลอดภัยและสะดวกและรวดเร็วต่อการบริหารจัดการระบบ กรณีเกิดปัญหาการใช้งาน

การบริหารความเสี่ยง (Risk Management)

เป็นการปฏิบัติการควบคุมความเสี่ยง ซึ่งจะประกอบด้วย การวางแผนความเสี่ยง การประเมินความเสี่ยงด้านต่างๆ การพัฒนาทางเลือกในการบริหารความเสี่ยง การตรวจสอบความเสี่ยง เพื่อหาว่าความเสี่ยงได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

การประเมินความเสี่ยง

ตารางที่ 1 การประเมินความเสี่ยงแยกตามประเภทความเสี่ยง 5 ด้าน

ลำดับ	ความเสี่ยง	สาเหตุ	ผลกระทบ
1	ความเสี่ยงด้าน Hardware		
	1.1 อุปกรณ์คอมพิวเตอร์เสียหาย	- หมดอายุการใช้งาน - มีการใช้งานหนัก - สภาวะแวดล้อม (ไฟฟ้า,อากาศ)	ไม่สามารถทำงาน ต่อไปได้
	1.2 ระบบเครือข่ายมีปัญหา	- อุปกรณ์เครือข่ายเสียหาย - ผู้ให้บริการเครือข่ายขัดข้อง	ไม่สามารถใช้บริการผ่าน เครือข่ายได้
2	ความเสี่ยงด้าน Software		
	2.1 Software ไม่สามารถทำงานได้	- ระบบปฏิบัติการเสียหาย - Software มีการทำงาน ผิดพลาด - Virus /Hacker /Spyware	ไม่สามารถให้บริการได้
3	ความเสี่ยงด้านบุคลากร		
	3.1 ขาดทักษะในการทำงาน	-ไม่เข้าใจระบบงานนั้นๆ อย่างถ่องถ้วน -ปรับเปลี่ยนตำแหน่ง	งานที่ได้ไม่มี ประสิทธิภาพ เท่าที่ควร
	3.2 ไม่ใช่หน้าที่หลักที่รับผิดชอบ	-ทำงานที่ไม่ใช่หน้าที่ของตน	งานอาจผิดพลาด

ตารางที่ 1 การประเมินความเสี่ยงแยกตามประเภทความเสี่ยง 5 ด้าน(ต่อ)

ลำดับ	ความเสี่ยง	สาเหตุ	ผลกระทบ
4	ความเสี่ยงด้านข้อมูล		
	4.1 ข้อมูลถูกทำลาย / สูญหาย	- Hardware เสีย - การปฏิบัติงานผิดพลาด - ผู้ไม่หวังดี	ไม่มีข้อมูลเพื่อนำไปใช้งาน
	4.2 ข้อมูลผิดพลาด	-เนื่องจากการปฏิบัติงานผิดพลาด -โปรแกรมทำงานผิดพลาด	ไม่สามารถนำข้อมูลไปใช้เพื่อการตัดสินใจได้
	4.3 ความปลอดภัยของข้อมูล	-ขาดอุปกรณ์ป้องกันข้อมูลที่ดี -ขาดการตรวจสอบ -ขาดบุคลากรที่มีความรู้อย่างแท้จริง	- อาจทำให้ข้อมูลเสียหาย - ข้อมูลรั่วไหล
5	ความเสี่ยงด้านหน้าทีการปฏิบัติ		
	5.1ปฏิบัติหน้าที่ไม่ถูกต้อง	ไม่เข้าใจในขั้นตอนปฏิบัติ	ไม่สามารถทำงานได้หรืองานมีความผิดพลาด
	5.2 ละเลยการปฏิบัติ	ไม่เอาใจใส่ในงาน	งานไม่มีประสิทธิภาพ

